

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
 ФАКУЛТЕТ: ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ

Образац 3

ИЗВЈЕШТАЈ
о оцјени урађене докторске дисертације

1. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ		
Орган који је именовано комисију: Сенат Универзитета у Бањој Луци, на основу Приједлога одлуке Научно-наставног вијећа Филозофског факултета (број 07/3.990-16/24 од 12. 6. 2024. године)		
Датум именовања комисије: 4. 7. 2024. године		
Број одлуке: 02/04-3.1453-55/24		
Чланови комисије:		
1. др Партало, Драган	доцент	Педагошке науке, Општа педагогија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци		Предсједник
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
2. др Прибишев Белеслин, Тамара	ванредни професор	Педагошке науке, Општа педагогија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци		Члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
3. др Јевтић, Бисера	редовни професор	Педагошке науке, Педагогија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Филозофски факултет Универзитета у Нишу		Члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији
4. др Микановић, Бране	редовни професор	Педагошке науке, Општа педагогија
Презиме и име	Звање	Научно поље и ужа научна област
Филозофски факултет Универзитета у Бањој Луци		Члан
Установа у којој је запослен-а		Функција у комисији

2. ПОДАЦИ О СТУДЕНТУ

Име, име једног родитеља, презиме: Кристијан (Бране) Поповић

Датум рођења: 22.10.1988.

Мјесто и држава рођења: Добој, Босна и Херцеговина

2.1. Студије првог циклуса или основне студије или интегрисане студије

Година уписа:	2007.	Година завршетка:	2011.	Просјечна оцјена током студија:	9,09
---------------	-------	-------------------	-------	---------------------------------	------

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет/и: Филозофски факултет

Студијски програм: Педагогија

Стечено звање: дипломирани педагог

2.2. Студије другог циклуса или магистарске студије

Година уписа:	2012.	Година завршетка:	2016.	Просјечна оцјена током студија:	9,92
---------------	-------	-------------------	-------	---------------------------------	------

Универзитет: Универзитет у Бањој Луци

Факултет/и: Филозофски факултет

Студијски програм: Педагогија

Назив завршног рада другог циклуса или магистарске тезе, датум одбране: Интеркултуралне компетенције наставника и ученика у основној школи

Ужа научна област завршног рада другог циклуса или магистарске тезе: Општа педагогија

Стечено звање: магистар педагогије

2.3. Студије трећег циклуса

Година уписа:	2017.	Број ECTS остварених до сада:	180	Просјечна оцјена током студија:	9,92
---------------	-------	-------------------------------	-----	---------------------------------	------

Факултет/и: Филозофски факултте у Бањој Луци

Студијски програм: Педагогија

2.4. Приказ научних и стручних радова студента

РБ	Подаци о референци	Категорија ¹
1.	Popović, K., Glišić, T., Jorgić, D. (2023). Percepcije studenata o vrijednostima i ograničenjima nastave na daljinu tokom pandemije COVID-19. <i>Istraživanja u pedagogiji</i> , 13(1), 119-130. https://doi.org/10.5937/IstrPed2301119P	DOAJ

¹ Категорија се односи на оне часописе и научне скупове који су категорисани у складу са Правилником о публикацији научних публикација („Службени гласник РС”, бр. 77/10) и Правилником о мјерилима за остваривање и финансирање Програма одржавања научних скупова („Службени гласник РС”, бр. 102/14) односно припадност рада часописима индексираним у свјетским цитатним базама.

	(оригинални научни рад)		
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
2.	Popović, K. (2021). Faktorska struktura skale interkulturalne osjetljivosti. <i>Društvene i humanističke studije</i> , 14(1), str. 185 – 200. https://doi.org/10.51558/2490-3647.2021.6.1.185 (оригинални научни рад)	ERIH PLUS, DOAJ	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
3.	Поповић, К. (2019). Интеркултурална осетљивост наставника основне школе. <i>Синтезе – часопис за педагошке науке, књижевност и културу</i> , 16(2), стр. 37 – 52. https://doi.org/10.5937/sinteze8-24082 (оригинални научни рад)	DOAJ	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
4.	Popović, K. (2024). Interkulturalizam u obrazovanju. U Bosanac, M., PribišeV Beleslin, T. (ur.), <i>Vrednosne orijentacije i društveni angažman studenata u multietničkom okruženju</i> , str. 7 – 28. Filozofski fakultet u Novom Sadu i Filozofski fakultet u Banjoj Luci. (прегледни научни рад)		
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
5.	Mikanović, B., Aljetic, G., Popović, K. (2023). Determinisanost nastave na daljinu za vreme pandemije Kovid-19. U Zuković, S. (ur.), <i>Pedagogija – juče, danas, sutra</i> , (str. 63 – 70). Filozofski fakultet u Novom Sadu. (оригинални научни рад)	Међународни научни скуп	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
6.	Поповић, К. (2019). Изазови интеркултуралног васпитања у светлу миграција. У Маринковић, С. (ур.) Зборнику радова са међународног научног скупа „Наука, настава, учење – проблеми и перспективе“, стр. 83 – 98. Педагошки факултет у Ужицу. (прегледни научни рад)	Међународни научни скуп	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	

7.	Поповић, К. (2019). Факторска структура и валидација скалера интеркултуралне компетенције. <i>Норма – часопис за теорију и праксу васпитања и образовања</i> , 24(2), стр. 53 – 64. Педагошки факултет у Сомбору. (оригинални научни рад)	M52	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
8.	Popović, K., Mikanović, B. (2019). <i>Interkulturalne kompetencije nastavnika i učenika</i> . Filozofski fakultet u Banjoj Luci.	Научна књига	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
9.	Микановић, Б., Поповић, К. (2016). Интеркултуралне компетенције наставника основне школе. <i>Радови Филозофског факултета</i> , 18, стр. 179 – 194. https://doi.org/10.7251/FIZN1701179M (оригинални научни рад)	ERIH PLUS	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
10.	Поповић, К., Микановић, Б. (2016). Интеркултурална осјетљивост ученика основне школе. <i>Наша школа</i> , 22(1-2), стр. 7 – 22. https://doi.org/10.7251/NSK1601023P (оригинални научни рад)		
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
11.	Микановић, Б., Ковачевић, Б., Јевтић, Б., Поповић, К (2016). Интеркултуралне компетенције ученика основне школе. <i>Радови – часопис за хуманистичке и друштвене науке</i> , 24, стр. 121 – 140. https://doi.org/10.7251/RAD1624121M (оригинални научни рад)		
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ
РБ	Подаци о референци	Категорија	
12.	Mikanović, B., Popović, K. (2013). Neformalno nasilje u osnovnoj školi. <i>Pedagogija</i> , 68(1), str. 79 – 89. (оригинални научни рад)	M51	
Припадност рада ужој научној области којој припада предмет истраживања докторске дисертације		<u>ДА</u>	НЕ

3. УВОДНИ ДИО ОЦЈЕНЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1. Наслов докторске дисертације: *Вршњачко учење и формирање интеркултуралних компетенција ученика*
2. Научно поље и научна област: Педагошке науке, Општа педагогија
3. Датум прихватања теме докторске дисертације и бројеви одлука одговарајућих органа чланица и Универзитета: Тема докторске дисертације одобрена је Одлуком бр. 02/04-3.668-50/23 коју је донио Сенат Универзитета у Бањој Луци 30. 3. 2023. године, на основу Приједлога одлуке Научно-наставног вијећа Филозофског факултета, број 07/3.425-22/23 од 15. 3. 2023. године.
4. Датум прихватања *Извјештаја комисије за оцјену подобности студента, теме и ментора за израду докторске дисертације*: извјештај прихваћен 30. 3. 2023. године Одлуком бр. 02/04-3.668-50/23 коју је донио Сенат Универзитета у Бањој Луци, на основу Приједлога одлуке Научно-наставног вијећа Филозофског факултета, број 07/3.425-22/23 од 15. 3. 2023. године.
5. Садржај докторске дисертације са страничењем:
УВОД 1
ТЕОРИЈСКА ПОЛАЗИШТА У ИСТРАЖИВАЊУ 4
Дефинисање основних и термилошка разграничења сродних појмова 6
Вршњачка интеракција 6
Вршњачки односи 8
Вршњачко учење и/или поучавање 11
Интеркултурална интеракција 14
Интеркултурална комуникација 16
Интеркултуралне компетенције 18
Кратак преглед историјског развоја вршњачког учења 21
Васпитни контекст вршњачког учења у школској средини 22
Интеракција у мултикултуралној средини – покретач вршњачког учења 24
Интекултурално васпитање и савремени миграциони процеси 27
Интеркултуралне компетенције ученика у контексту васпитног рада школе 29
Модели интеркултуралног развоја 32
Модел културе као леденог бријега 32
Модел расног идентитета Хелмсове 33
Бенкова типологија етничког идентитета 35
Модел Холових бихејвиоралних димензија културе 37
Хофстедов модел културних димензија 39
Бенетов модел развоја интеркултуралне осјетљивости 41
Вршњачко учење у процесима и механизмима развоја интеркултуралних компетенција 44

Осврт на тангентна истраживања	48
МЕТОДОЛОШКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА	58
Проблем и предмет истраживања	58
Значај истраживања	60
Циљ, задаци и истраживачка питања	61
Истраживачке хипотезе	62
Научно-истраживачке методе и технике	63
Инструменти истраживања	66
Популација и узорак истраживања	68
Организација и ток истраживања	71
Квантитативна и квалитативна обрада података	74
Етичка начела у истраживању	75
АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	77
Резултати теоријског проучавања вршњачког учења	78
Педагошко-психолошке основе вршњачког учења	81
Критичка педагогија и вршњачко учење	81
Конструктивистичка педагогија и вршњачко учење	83
Остала педагошка схватања у основи вршњачког учења	85
Импликације Пијажеове теорије когнитивног развоја на вршњачко учење	87
Импликације теорије когнитивног развоја Лава Виготског на вршњачко учење	89
Остала психолошка схватања у основи вршњачког учења	90
Резултати и интерпретација квантитативног емпиријског истраживања	93
Индентификација фактора који детерминишу вршњачко учење и интеркултуралне компетенције ученика	94
Интерпретација заступљености вршњачког учења и интеркултуралних компетенција ученика	101
Вршњачко учење и интеркултуралне компетенције ученика с обзиром на социо-педагошка обиљежја	109
Сличности и разлике са резултатима претходних истраживања	127
Резултати и интерпретација акционог истраживања	129
Етапе акционог истраживања	130
Креирање плана акционог истраживања	131
Етапа примјене акција у истраживању	132
Етапа праћења реализованих активности	134
Етапа (само)рефлексије током истраживања	135
Допринос акционог програма вршњачког учења нивоу интеркултуралних знања ученика	137
Допринос акционог програма вршњачког учења формирању интеркултуралних вјештина	

ученика	140
Допринос акционог програма вршњачког учења формирању интеркултуралних ставова ученика	144
Обиљежја примјене вршњачког учења у формирању интеркултуралних компетенција ученика	148
Подударност и одступања у односу на резултате претходних истраживања	161
ЗАКЉУЧЦИ	164
ЛИТЕРАТУРА	170
ПРИЛОЗИ	186
Прилог 1. Инструменти (ССВУ и ССИК–СЗВ)	187
Прилог 2. Протокол питања за фокус групе и интервју	194
Прилог 3. Попис радионица у акционом програму	214
Прилог 4: Евалуацијски листићи	218
Прилог 5. Факторски модели вршњачког учења и интеркултуралних компетенција	221
Прилог 6. Релијабилност скала	232
Прилог 7. Статистичка обрада (дескриптивна и АНОВА)	239
Прилог 8. Примјери активности ученика	259
<p>6. Основни подаци о докторској дисертацији: Дисертација је написана ћиричним писмом (фонтом <i>Times New Roman</i>, величине 12, проред 1,5). Дисертација има укупно 261 страницу и 10 страница које садрже: насловне стране, израз захвалности, информације о ментору, резиме и информација о дисертацији и садржај дисертације. Дисертација садржи: 218 библиографских јединица релевантних педагошких и других научних и стручних радова, 30 табела, 7 схема и 6 слика.</p> <p>Структуру докторске дисертације чини седам поглаваља: 1. Увод, 2. Основна теоријска полазишта у истраживању, 3. Методолошки оквир истраживања, 4. Анализа и интерпретација резултата истраживања, 5. Закључци, 6. Литература и 7. Прилози.</p> <p>Дисертација је написана академским стилем, уз поштовање АРА стандарда цитирања.</p>	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Наслов докторске дисертације. 2. Научно поље и ужа научна област. 3. Датум прихватања теме докторске дисертације и бројеви одлука одговарајућих органа чланица и Универзитета. 4. Датум прихватања Извјештаја комисије за оцјену подобности студента, теме и ментора за израду докторске дисертације и бројеви одлука одговарајућих органа чланица и Универзитета. 5. Садржај докторске дисертације уз навођење броја страна. 6. Истаћи основне податке о докторској дисертацији: обавезно укључујући обим, број и називе поглавља, број табела, слика, шема, графикона и број литературних навода. 	

4. УВОД И ПРЕГЛЕД ЛИТЕРАТУРЕ

Кандидат Кристијан Поповић у докторској дисертацији полази од идеје да вршњачко учење може бити корисно у процесу интеркултуралног развоја (учења), односно да оно може у значајној мјери допринијети унапређивању интеркултуралне компетентности ученика. Истиче да млади, попут одраслих, помажу једни другима и уче једни од других на различите начине. Зато је интеракција са вршњацима од великог значаја за многа достигнућа ученика свих узраста. Наглашава да вршњачко учење постаје посебно занимљиво у мултикултуралним срединама, јер пораст културне различитости у скоро свим друштвима захтијева подстицање интеркултуралног васпитања и образовања.

Кандидат за *проблем* истраживања узима вршњачко учење и формирање интеркултуралних компетенција, док *предмет* истраживања представља теоријско-критичко утемељење концепата вршњачког учења и интеркултуралних компетенција, те подстицање интеркултуралних компетенција примјеном вршњачког учења. На основу овако постављеног проблема и предмета истраживања кандидат покушава сагледати вриједности вршњачког учења у контексту формирања интеркултуралних компетенција међу ученицима вишег основношколског и средњошколског узраста.

Према дефинисаном предмету истраживања, поставио је *циљ истраживања* који гласи: критички анализирати теоријско утемељење вршњачког учења, идентификовати постојећу заступљеност структуралних компоненти вршњачког учења и интеркултуралних компетенција, те утврдити допринос програма подстицања интеркултуралних компетенција примјеном вршњачког учења. Због специфичности самог проблема који истражује, али и квантитативно-квалитативног приступа у истраживању, кандидат је претходно формулисани циљ истраживања конкретизовао кроз истраживачке задатке и истраживачка питања.

Кандидат је конкретизовао сљедеће истраживачке задатке:

1. Анализирати теоријске основе вршњачког учења, дефинисати вршњачко учење и идентификовати облике вршњачког учења прикладне за формирање интеркултуралних компетенција ученика;
2. Идентификовати латентну структуру примијењених истраживачких инструмената;
3. Утврдити и интерпретирати ниво заступљености појединих компоненти вршњачког учења и интеркултуралних компетенција;
4. Испитати разлике у процјенама ученика о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама с обзиром на њихова социо-педагошка обиљежја;

За квалитативни дио истраживања кандидат је формулисао сљедећа истраживачка питања:

1. На који начин акциони програм вршњачког учења доприноси нивоу знања о другим културама?
2. На који начин акциони програм вршњачког учења доприноси формирању интеркултуралних вјештина?
3. На који начин акциони програм вршњачког учења доприноси формирању интеркултуралних ставова о другим културама?
4. Која обиљежја издвајају ученици и одјељењске старјешине у примјени вршњачког учења у формирању интеркултуралних компетенција?

С обзиром на конкретизоване задатке истраживања и истраживачка питања, кандидат је поставио главну хипотезу, двије посебне и седам појединачних хипотеза.

Главна хипотеза гласи:

Вршњачко учење доприноси формирању интеркултуралних компетенција ученика.

Посебне хипотезе гласе:

1. Код ученика основне и средње школе заступљене су структуралне компоненте вршњачког учења и интеркултуралних компетенција.
2. Акциони програм подстицања интеркултуралних компетенција доприноси формирању знања о другим културама, те интеркултуралним вјештинама и ставовима ученика основне и средње школе.

Појединачне или помоћне хипотезе гласе:

1. Примјењени истраживачки инструменти садрже прихватљиву структуру компоненти вршњачког учења и интеркултуралних компетенција.
2. Идентификоване компоненте вршњачког учења и интеркултуралних компетенција заступљене су код ученика основне и средње школе.
3. Између процјена ученика о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама постоје разлике с обзиром на њихова соци-опедагошка обиљежја.
4. Програм акционог истраживања доприноси формирању интеркултуралних знања ученика о другим културама.
5. Програм акционог истраживања доприноси формирању интеркултуралних вјештина ученика.
6. Програм акционог истраживања доприноси формирању позитивних ставова ученика о другим културама.
7. Ученици и одјељењске старјешине идентификују и издвајају предности и недостатке примјене вршњачког учења у формирању интеркултуралних компетенција.

На основу проучавања и критичке анализе доступне литературе на нашем говорном простору, кандидат није пронашао релевантна теоријска нити емпиријска истраживања која у фокусу имају вршњачко учење или формирање интеркултуралних компетенција ученика путем вршњачког учења. Зато је хронолошки приказао неколико релевантних *тангентних истраживања* у свијету која су послужила за конципирање емпиријског проучавања вршњачког учења и формирања интеркултуралних компетенција ученика. Тако анализира студију у којој аутори (Hille et al., 2016) квалитативним приступом испитују самоевалуацију студената који су као учесници програма вршњачке обуке водили е-портофолије, према томе аутори покушавају на рефлексиван начин сагледати развој интеркултуралних компетенција вршњака. Налази студије указују на издвајање двије групе компетенција: дефинисане самим програмом обуке и интеркултуралне компетенције засноване на циљевима вршњачког учења. Кандидат констатује да важан резултат ове студије је то да су емпатија и самопоштовање према другима често спомињане особине у е-портофолијима учесника и да имају видљиву корелацију (Hille et al., 2016). Сходно подстицању и промовисању интеркултуралних вриједности кандидат је приказао резултате студије спроведене у Шпанији. Аутори Хозе Хернандез-Браво, Кристина Кардона-Молтоб и Хуан Хернандез-Браво (2017) објављују резултате истраживања у коме су се бавили развојем интеркултуралних компетенција ученика основних школа кроз акционе програме о интеркултуралном образовању вођених од стране наставника (Hernández-Bravo et al., 2017). Истраживање је имало претежно квантитативни методолошки приступ, комбинован са употребом квалитативних техника

(полуструктурисани интервју). Резултати су показали да је програм интеркултуралног образовања био ефикасан алат за побољшање интеркултуралног знања, вјештина и ставова према различитим културама са различитим ефектима по разредима. Кандидат анализира и студију која се бави развојем интеркултуралних компетенција путем колаборативног, односно заједничког учења или активности групног учења која је реализована на холандском Универзитету за примијењене науке. Аутори студије (De Hei et al., 2019) путем квантитативно-квалитативног приступа истражују квалитет сарадње студената и развој интеркултуралних компетенција. Резултати овог истраживања показују да је пораст интереса за заједничко учење и раст осјећаја повезаности између чланова тима дијелом допринио уоченом квалитету сарадње у погледу интеракције, а поредећи квалитет сарадње са процјеном развоја интеркултуралних компетенција аутори истичу да је утврђен њихов једнак међусобни допринос, те да процијењени квалитет интеракције доприноси повећању ентузијазма за различитост (De Hei et al., 2019). Тако се пораст интересовања за групни рад са припадницима чланова различитих култура односи на виши процијењени квалитет сарадње приликом међусобне интеракције чланова групе, а студија показује да што се у групи процијењује равноправнији допринос у раду, то је и стицање интеркултуралних компетенција веће (De Hei et al., 2019). Џоана Еинфалт (2020) својим истраживањем прати развој интеркултуралних компетенција примјеном интеркултуралног програма према коме студенти учествују у низу форума који су вођени иновативним дијалогским приступом. Студија је показала да су студенти постајали све пријатнији једни с другима, из седмице у седмицу, они су се дубље укључивали у теме дискусије, наизглед постајући активно укључени током дијалогске интеракције са културно другачијим вршњацима (Einfalt, 2020). Кандидат истиче да ова студија указује на вриједност намјерног промовисања интеркултуралне интеракције као дијела процеса учења међу вршњацима и представља дијалогски приступ као продуктиван начин за побољшање искустава међу студентима који доприносе развоју интеркултуралних компетенција. Кандидат издваја и истраживање у коме је експериментално испитивана дјелотворност колаборативног онлајн учења на развој интеркултуралних компетенција (Hackett et al., 2023). У истраживању је примијењен квантитативни и квалитативни приступ. Након примјене експерименталног програма којим се путем колаборативног учења подстичу интеркултуралне компетенције студената, статистичком обрадом података утврђено је да су резултати експерименталне виши од контролне групе, а квалитативна обрада података (фокус групе, извјештаји о рефлексији) додатно је подржала овај резултат, јер су аутори пронашли више доказа о развоју интеркултуралне компетенције који су студенти сами препознали у експерименталној групи (Hackett et al., 2023). Наредном цјелином кандидат анализира сродна истраживања са фокусом на вршњачко учење у различитим контекстима. Издваја студију која за циљ има испитивање ефеката вршњачког учења за концептуално разумијевање одређених рјешења на нивоу ученика средње школе (Yildirim & Canpolat, 2019). Закључује да ова студија показује да је вршњачко учење прикладно за промовисање концептуалног учења у средњошколској настави. Анализира и истраживање у коме се настоји разумјети шта студенти вјерују да им је потребно да би искусили позитивно вршњачко учење у рекреативном образовању (Hamilton-Hinch et al., 2021). Кандидат указује да су аутори анализом добијених података идентификовали предности вршњачког учења унутар блиских група вршњака као и факторе који утичу на укупну ефикасност вршњачког учења међу студентима. У контексту вршњачког учења кандидат је приказао истраживање које испитује утицај вршњачког учења на академски успјех ученика четвртог разреда основне школе (Babayigit & Erkuş, 2022). Овим истраживањем показује да ученици путем вршњачког учења активније учествују у свом процесу учења, да разговарају о теми и садржајима који се односе на наставу и да у својим дискусијама дају логична објашњења, а све заједно

доприноси позитивнијим вршњачким односима.

Комисија сматра да је кандидат критички приступио издајању тангентних истраживања, што је створило добру основу за израду методолошког оквира за истраживање вршњачког учења и формирања интеркултуралних компетенција ученика.

Теоријско проучавање и емпиријско истраживање вршњачког учења и интеркултуралних компетенција у школским условима педагошког рада са ученицима указује на вриједност оваквог истраживања чији резултати могу допринијети побољшању првенствено васпитне димензије у раду са ученицима, а такође може допринијети и развијању културне свијести ученика, наставника и осталог стручног особља у школи.

Кандидат систематичним проучавањем и сагледавањем теоријских утемељења и потенцијала вршњачког учења указује на прикладан модел за формирање интеркултуралних компетенција ученика основне и средње школе. На овај начин долази до нових научних чињеница и педагошких сазнања релевантних за расвјетљавање и унапређивање теоријског приступа недовољно истражене васпитне појаве у педагогији.

Добијени резултати до којих је кандидат дошао могу представљати педагошки примјер и почетни модел за унапређивање интеркултуралне компетентности ученика не само у школама које се налазе у искључиво мултикултуралним окружењима, већ и за све оне школе које настоје да васпитавају, образују и оспособљавају своје ученике за живот у савременом демократском друштву.

Комисија констатује да добијени резултати могу стимулативно дјеловати на ширу просвјетну, академску и друштвену заједницу с циљем препознавања педагошких вриједности и потенцијала вршњачког учења и формирању интеркултуралних компетенција, као и других компетенција. Такође, резултати имају вриједност у препознавању друштвеног значаја васпитања у духу интеркултуралности које доприноси формирању интеркултуралне компетентности различитих субјеката васпитно-образовног процеса у школском систему и ширем друштвеном контексту.

1. Укратко описати разлоге због којих су истраживања предузета и представити проблем, предмет, циљеве и хипотезе.
2. На основу прегледа литературе, сажето приказати резултате претходних истраживања у вези проблема који је истраживан (водити рачуна да обухвата најновија и најзначајнија сазнања из те области код нас и у свијету).
3. Навести допринос тезе у рјешавању изучаваног предмета истраживања.
4. Навести очекивани научни и практични допринос дисертације.

5. МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Кандидат се у истраживању служи комбиновањем квантитативног и квалитативног методолошког приступа. Истраживање дијели у двије комплементарне фазе. Првом фазом истраживања обухвата популацију ученика виших разреда у дванаест бањалучких основних и средњих школа. У другој фази истраживања кандидат примјењује акциони програм унапређивања интеркултуралних компетенција путем вршњачког учења са ученицима осмог и деветог разреда у основној школи, као и ученицима трећег и четвртог разреда у средњој школи.

За потребе истраживања кандидат је користио више научно-истраживачких метода и то:

методу теоријске анализе и синтезе, дескриптивну методу (Survey) и акциону методу. Од истраживачких техника користио је: скалирање, фокус групе, дубински интервју и квалитативну анализу садржаја. Методу теоријске анализе и синтезе кандидат у истраживању користи за потребе проучавања теоријских основа вршњачког учења и интеркултуралних компетенција, дефинисања основних појмова, постављања методолошког оквира у истраживању, затим је користи током интерпретације добијених резултата, као и приликом извођења закључака. За потребе сагледавања постојећег стања у педагошкој пракси користио је дескриптивну методу. Ова метода у педагошкој литератури је позната и као емпиријско-неекспериментална метода. Основни извор података за ову методу јесу лични искази испитаника о мишљењима, увјерењима, ставовима или понашању. У првој фази емпиријског истраживања, дескриптивну методу пратила је примјена технике скалирање. Кандидат је примијенио два самостално креирана инструмента помоћу којих је сакупио релевантне податке. Првим инструментом (Скала за самопроцјену вршњачког учења – ССВУ) утврђивао је структуралне компоненте вршњачког учења и његову заступљеност међу ученицима, а другим инструментом (Скала за самопроцјену интеркултуралних компетенција ученика – знања, ставови и вјештине – ССИК–ЗВС) податке о развијености интеркултуралних компетенција ученика. Акциону (дјелатну) методу или методу акционог истраживања кандидат је примијенио током друге фазе истраживања. Битна карактеристика ове методе јесте да су њени учесници активно укључени у процес истраживања, односно учесници постају саистраживачи. Примјена акционе методе у истраживању огледала се у реализацији програма акционог дјеловања, којим је кандидат уносио одређене промјене у васпитни рад ученика, односно примјеном вршњачког учења и поучавања дјеловао је на формирање интеркултуралних компетенција ученика. Пошто се акционим истраживањима инсистира већим дијелом на разумијевању, него на објашњењу васпитних појава, наглашен је квалитативни приступ у истраживању. Акциону методу у истраживању пратила је примјена сљедећих техника: фокус групе, дубински интервју, анализа садржаја и примјена евалуацијских листића. По завршетку примјене акционог програма вршњачког учења са циљем формирања интеркултуралних компетенција ученика кандидат је примијенио низ фокус група. Реализовао је осам фокус група са ученицима и обавио четири дубинска интервјуа са одјељењским старјешинама, како би утврдио њихова искуства и ставове о реализованом акционом програму. Кандидат је креирао и примијенио полуструктурисани Протокол питања за групну дискусију са ученицима и дубинске интервјуе са одјељењским старјешинама, а примјењивао је и различите евалуацијске листиће. На овај начин сакупио је повратне информације о успјешности реализованих активности у оквиру акционог програма. Квалитативну анализу садржаја кандидат је користио приликом проучавања теоријских основа проблема и предмета истраживања, али и током анализе сакупљених података путем фокус група и дубинских интервјуа.

За статистичку обраду података кандидат се служио софтверским пакетом, при чему је примијенио сљедеће статистичке технике и поступке: анализу дескриптивних статистичких показатеља (фреквенције, проценти, аритметичке средине, стандардна девијација, мјере облика дистрибуција), корелациону анализу, факторску анализу и једнофакторијалну ANOVA са поновљеним мјерењима. Ове поступке користио је приликом одређивања метријских карактеристика инструмената који су примјењивани у истраживању и током обраде прикупљених података насталих провјеравањем дефинисаних хипотеза.

Комисија констатује да је кандидат примијенио адекватне, исправне и савремене научно-истраживачке методе и технике, као и да је спровео примјерену статистичку обраду

сакупљених података. Првобитно планирани методолошки концепт емпиријског истраживања је у потпуности примијењен према плану који је кандидат предложио приликом пријаве докторске дисертације. Обим реализованог истраживања је довољан за извођење релевантних и поузданих закључака о вршњачком учењу и формирању интеркултуралних компетенција ученика. Кроз текст дисертације се препознаје да кандидат Кристијан Поповић настоји да проблем и предмет истраживања интердисциплинарно сагледа, те да на објективан, научан и поуздан начин интерпретира утврђене резултате и изведе закључке.

1. Описати и дати основне карактеристике материјала који је обрађиван, критеријуме који су узети у обзир за избор материјала.
2. Дати кратак увид у примијењени метод истраживања, при чему је важно оцијенити следеће:
 - a. Да ли су примијењене методе истраживања адекватне, довољно тачне и савремене, имајући у виду достигнућа на том пољу у свјетском оквиру;
 - b. Образложити евентуалне измјене првобитног плана истраживања;
 - c. Да ли је обим истраживања довољан за доношење поузданих закључака или је потребно проширити постојеће или увести нове методе;
 - d. Да ли је статистичка обрада података адекватна, ако је кориштена при обради резултата.

6. РЕЗУЛТАТИ И НАУЧНИ ДОПРИНОС ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је у теоријском дијелу дисертације разматрао новија педагошка, психолошка и социолошка схватања о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама ученика. Пошао је од дефинисања основних и сродних појмова. На основу критичке анализе релевантне литературе утврдио је да вршњачко учење у теорији и пракси као педагошки појам и појава егзистира дуже вријеме. Ту чињеницу поткрепљује констатацијом да се кроз историјске епохе препознаје у оквиру спонтаног облика учења и као сарадничко дјеловање људи у заједници. Кандидат уочава и истиче да педагошке вриједности вршњачког учења до изражаја долазе примјеном Бел-Ланкестеровог система. И данас је вршњачко учење заступљено на свим нивоима образовања. Позиција таквог учења може се посматрати између стратегије, методе и поступка. Кандидат констатује да теоријско утемељење вршњачког учења постоји у одређеним педагошким и психолошким теоријама, као што су критичка и конструктивистичка педагогија, позитивна педагогија, педагогија односа и теорија конективизма, затим теорије когнитивног развоја Жана Пијажеа, Лава Виготског и Церома Брунера, те социјална теорија учења Алберта Бандуре.

Потенцијал вршњачког учења се налази у мултикултуралним срединама, на основу чега се може унаприједити интеркултурално васпитање и образовање. Кандидат уочава да у литератури постоји више теоријских модела којима се могу подстицати и развијати интеркултуралне компетенције ученика. Посебно се указује на то да у школском окружењу међусобна интеракција ученика може бити покретач вршњачког учења. На основу теоријског проучавања вршњачког учења и интеркултуралних компетенција, те анализом сродних истраживања кандидат је приступио конципирању акционог програма за формирање интеркултуралних компетенција помоћу вршњачког учења.

Кристијан Поповић је методолошки оквир емпиријског истраживања вршњачког учења у формирању интеркултуралних компетенција ученика засновао на квантитативном и квалитативном приступу. Након дефинисања проблема, предмета и циља, конкретизовани

су задаци и постављена истраживачка питања према којима је формулисана главна хипотеза, те прецизиране посебне и помоћне хипотезе. Кандидат истиче да се значај истраживања огледа у обогаћивању теоријских и емпиријских сазнања о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама ученика, унапређивању васпитног рада са ученицима, као и подстицању просвјетне и академске заједнице за промовисање интеркултуралних вриједности у школи и широј друштвеној средини.

Емпиријско истраживање обухвата примјену *Скале за самопроцјену вршњачког учења (ССВУ)* и *Скале за самопроцјену интеркултуралних компетенција ученика (ССИК-ЗВС)*. Помоћу ова два инструмента су сакупљени, анализирани и интерпретирани утврђени резултати. На основу свега тога је сагледано стање у васпитно-образовној пракси са аспекта заступљености вршњачког учења и интеркултуралних компетенција ученика у основној и средњој школи. Кандидат је факторском анализом идентификовао четворофакторски модел вршњачког учења који објашњава 51,29% укупне варијансе испитиване појаве. На основу садржаја груписаних тврдњи кандидат је идентификовао сљедеће компоненте: *позитиван однос према вршњачком учењу, перцепција ученика о функцији наставника, развој квалитетније наставе и неприхватање вршњачког учења*. Кандидат је сваку компоненту интерпретирао у складу са неким од теоријских или емпиријских утемељена вршњачког учења и интеркултуралних компетенција ученика. Тако је на основу добијених факторских модела са поузданим метријским карактеристикама идентификована латентна структура примијењених инструмената, на основу чега кандидат констатује да је *прва помоћна хипотеза потврђена*.

Кандидат указује да ученици вршњачко учење препознају у различитим наставним предметима. Анализирао је заступљеност вршњачког учења према групама наставних предмета у односу на ниво школе, пол ученика, школски успјех и степен образовања родитеља. Према процјенама ученика, вршњачко учење је најзаступљеније у природној групи предмета (основна школа 31,95% и 29,35% средња школа), а најмање је изражено у оквиру предмета Техничко образовање и Информатика (основна школа 2,07%), као и стручним предметима (3,07% средња школа). На основу тестирања хи-квадрата, заступљеност вршњачког учења показала се значајним према нивоу школе ($\chi^2=48,036$, $df=10$, Sig. 0,000), полу ученика ($\chi^2=24,931$, $df=10$, Sig. 0,005), степену образовања родитеља (отац $\chi^2=62,737$, $df=40$, Sig. 0,012; мајка $\chi^2=62,169$, $df=40$, Sig. 0,014), док статистичке значајности није било у односу на успјех ученика ($\chi^2=29,022$, $df=20$, Sig. 0,087). У контексту заступљености појединачних компоненти вршњачког учења међу ученицима основне и средње школе кандидат је утврдио приближно подједнако перципирање учења од стране вршњака, док су ставови за појединачне компоненте интеркултуралних компетенција благо израженије код ученика средње школе. На основу утврђених нивоа заступљености појединачних компоненти вршњачког учења и интеркултуралних компетенција ученика кандидат констатује да је *потврђена и друга помоћна хипотеза*.

Вршњачко учење и интеркултуралне компетенције ученика процјењивање су према њиховима социо-педагошким обиљежјима. Утврђени су резултати према којима постоје разлике у ставовима ученика о вршњачком учењу у односу на пол ($t=-3,01$ и $p=0,00$) и разред ($F=3,76$ и $p=0,01$), а разлике у ставовима нису пронађене према нивоу школе ($t=-0,13$ и $p=0,89$) ни према степену образовања родитеља (мајка $F=2,15$ и $p=0,07$; отац $F=1,07$ и $p=0,36$). Према успјеху ученика на укупном нивоу нема разлика у ставовима ученика, али између ставова одличних и добрих ученика утврђене су разлике у односу на појединачну компоненту – позитиван однос према вршњачком учењу ($F=8,03$ и $p=0,00$). Са аспекта интеркултуралних компетенција и социо-педагошких обиљежја ученика, разлике у ставовима су потврђене према нивоу школе ($t=-4,64$ и $p=0,00$), полу ученика ($t=-$

8,41 и $p=0,00$) и разреду који похађају ($F=3,76$ и $p=0,01$), а разлика у ставовима ученика нема према степену образовања родитеља (мајка $F=0,40$ и $p=0,80$; отац $F=1,45$ и $p=0,21$). У односу на успјех који остварују ученици на укупном нивоу нису потврђене разлике у ставовима ученика, али између ставова одличних и добрих ученика утврђене су разлике за појединачну компоненту – интеркултурална затвореност ($F=4,56$ и $p=0,01$). На основу анализе ставова ученика о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама у односу на њихова социо-педагошка обиљежја кандидат констатује да је *трећа помоћна хипотеза потврђена*.

Кандидат је у другом дијелу емпиријског истраживања реализовао акциони програм вршњачког учења с циљем формирања интеркултуралних компетенција ученика. Акционо истраживање спроведено је у двије школе и четири одјељења, односно у осмом и деветом разреду основне, те трећем и четвртом разреду средње школе. Кандидат је програм вршњачког учења примјењивао једно полугодиште на часовима Васпитног рада у одјељењској заједници. На основу ставова ученика добијеним на скалама, затим дискусијама ученика у фокус групним интервјуима, те мишљењима и ставовима одјељењских старјешина кандидат је утврдио допринос вршњачког учења у развоју интеркултуралних компетенција. Даље се констатује да у складу са квалитативно-квантитативном анализом утврђени резултати указују да вршњачко учење у одређеној мјери може да допринесе развоју интеркултуралних знања, вјештина и ставова ученика. Полазећи од тога да постоји благо одступање у квалитативним и квантитативним резултатима о интеркултуралним знањима, вјештинама и ставовима ученика, закључено је да су *четврта, пета и шеста хипотеза дјелимично потврђене*.

Кристијан Поповић је анализирао обиљежја примјене вршњачког учења у формирању интеркултуралних компетенција ученика. На основу фокус група са ученицима и интервјуа са одјељењским старјешинама идентификовао је мноштво обиљежја вршњачког учења у контексту формирања интеркултуралних компетенција. Наглашава се и то да вршњачко учење доприноси бољем међусобном разумијевању вршњака, подстиче се испољавање слободног и критичког мишљења, те су ученици међусобно блискији и доступнији једни другима у наставном раду. Такође се констатује да одјељењске старјешине указују на одговорност ученика у вршњачком учењу, преузимање иницијативе ученика, што доприноси превазилажењу монотоније у наставном раду. У контексту ограничења вршњачког учења, кандидат констатује да ученици истичу да се може довести до слабије дисциплине у одјељењу, јер вршњак нема ауторитет над другим ученицима, као и недостатак ширине знања и стручности ученика, што резултира скраћивањем и банализовањем сложених наставних садржаја, те ширење непровјерених информација. На основу позитивних и негативних обиљежја која су идентификована, кандидат констатује да је *потврђена седма помоћна хипотеза*. Утврђени резултати у овом акционом истраживању испољавају одређене сличности са резултатима претходних истраживања у контексту вршњачког учења и интеркултуралних компетенција.

На основу интерпретираних резултата и потврђених помоћних хипотеза кандидат констатује да је *главна хипотеза доказана*, односно да вршњачко учење доприноси формирању интеркултуралних компетенција ученика. Кандидат указује на то да примјена вршњачког учења не треба да доминира у наставном процесу, али је пожељно да се комбинује са различитим иновативним начинима рада који могу допринијети развоју интеркултуралне компетентности ученика, те да се повремено примјењује у различитим контекстима васпитно-образовног рада на свим нивоима школовања.

Кристијан Поповић указује на одређена ограничења емпиријског истраживања, те да је акциони програм вршњачког учења трајао кратак временски период да би могао у већој

мјери унаприједити интеркултуралне компетенције ученика. Посебно се наглашава то да је обука и припрема ученика који су водили радионице била скромна, па би због тога било пожелјено да будући ученици у улози наставника *прођу* вишедневну обуку и низ радионица којима би додатно унаприједили вјештине за рад са вршњацима. Праћење резултата током акционог истраживања треба обогатити примјеном инструментаријума који би омогућио свеобухватније сагледавање ефеката у различитим контекстима и подручјима васпитно-образовног рада.

На основу указаних ограничења у истраживању и уважавања утврђених резултата, кандидат указује на препоруке за будућа истраживања на пољу вршњачког учења и интеркултуралних компетенција: експериментална провјера ефеката вршњачког учења у развоју интеркултуралних компетенција; истраживање вршњачког учења и интеркултуралних компетенција на другим нивоима образовања; истраживање примјене вршњачког учења у оквиру различитих наставних предмета; истраживање односа наставника у различитим нивоима образовања према вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама.

Комисија констатује да педагошке импликације ове дисертације могу послужити за осмишљавање и конципирање будућих истраживања којима би се додатно унаприједила теоријска и емпиријска сазнања о вршњачком учењу и интеркултуралним компетенцијама.

Комисија је сагласна да је кандидат резултате приказао јасно, правилно и логично, да је урађена детаљна критичка анализа и да су сазнања научно релевантна и због поређења са досадашњим резултатима и због могућности њихове примјене уопште у педагошкој пракси, али и примјене у новим научним приступима овом педагошком проблему.

Дисертација кандидата Кристијана Поповића доноси нова научна сазнања која имају велики теоријски значај и вриједан практични значај за cjелокупан васпитно-образовни процес на свим нивоима. Кандидат јасно указује у дисертацији на нове правце истраживања, посебно на могућности експерименталног приступа.

1. Укратко навести резултате до којих је студент дошао.
2. Оцијенити да ли су добијени резултати јасно приказани, правилно, логично и јасно тумачени, упоређујући их са резултатима других аутора и да ли је студент при томе испољавао довољно критичности.
3. Посебно је важно истаћи до којих нових сазнања се дошло у истраживању, који је њихов теоријски и практични допринос, те да ли указују на нове правце истраживања.

7. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Докторска дисертација кандидата Кристијана Поповића представља резултат његовог самосталног и студиозног научно-истраживачког рада. У фокусу истраживања налази се актуелни педагошки проблем на основу којег се теоријски проучава и емпиријски истражује вршњачко учење и формирање интеркултуралних компетенција ученика у основној и средњој школи. Дисертација својом теоријско-методолошком основом даје значајан допринос педагошкој науци, јер представља јединствен и свеобухватан рад, који проширује досадашња сазнања из области вршњачког учења и интеркултуралних компетенција, а може послужити при конципирању и реализацији наредних истраживања.

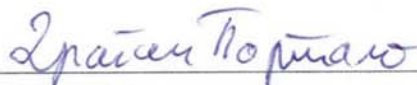
Резултати квантитативне и квалитативне анализе и њихова интерпретација, те синтетизовани закључци, представљају релевантна научна сазнања и значајан извор за разумијевање вршњачког учења и формирања интеркултуралних компетенција ученика. На основу увида *Комисије* у структуру цјелокупне дисертације, те на основу анализе њених појединачних дијелова, сматрамо да је кандидат успјешно теоријски утемељио дисертацију, да је креирао адекватан методолошки оквир истраживања, на темељу чега је дошао до резултата који имају педагошки и друштвени значај.

Комисија позитивно оцјењује докторску дисертацију *Вршњачко учење и формирање интеркултуралних компетенција ученика* кандидата Кристијана Поповића, те предлаже Научно-наставном вијећу Филозофског факултета и Сенату Универзитета у Бањој Луци да се иста прихвати и да се кандидату одобри јавна одбрана докторске дисертације пред истом *Комисијом* која је писала *Извјештај о оцјени урађене докторске дисертације*.

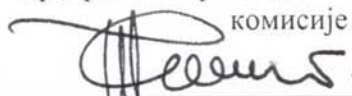
1. Навести најзначајније чињенице које дају научни значај тези.
2. На основу укупне оцјене дисертације, комисија предлаже:
 - да се докторска дисертација прихвати, а студенту одобри одбрана,
 - да се докторска дисертација враћа студенту на дораду (да се допуни или измијени) или
 - да се докторска дисертација одбија.

Мјесто и датум:

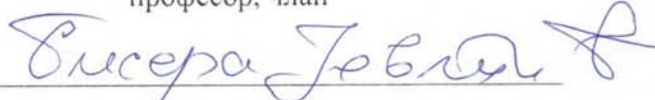
У Бањој Луци и Нишу, 17. јул 2024. године

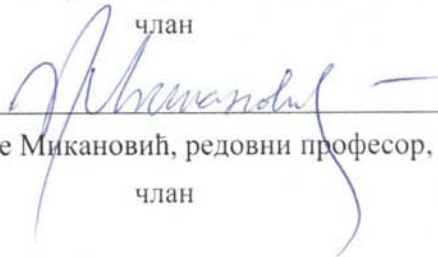
др Драган Партало, доцент, предсједник
комисије

др Тамара Прибишев Белеслин, ванредни
професор, члан

др Бисера Јевтић, редовни професор,
члан

др Бране Микановић, редовни професор,
члан